

23. Lidove Noviny. – 1939. – 4 січня.

24. Державний архів Закарпатської області (ДАЗО): ф. 72. – ОП. 2. Спр. 11 Од. 3б. 5. // Книга протоколів засідань дирекції Руського театру.

25. 1) Од. 3б. 5. – с. 29. 2) Од. 3б. 5. – с. 53 – 54. 3) Од. 3б. 5. – с. 55 – 56.

Садовський М. Підкарпатщина. – Центральний державний архів України у Львові. – ф. 314, ОП. I. Справа 20.

УДК 94(477.87)

О.О.МАЛЕЦЬ

Мукачівський державний університет

Н.Б.МАЛЕЦЬ

ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

КУЛЬТУРНО-ОСВІТНІ ПРОЦЕСИ У НАЦІОНАЛЬНИХ МЕНШИН ЗАКАРПАТТЯ ДРУГОЇ ПОЛОВИНИ ХХ СТОЛІТТЯ

Закарпаття здавна характеризувалось значною етнічною строкатістю. Але національні та етнічні меншини після Другої світової війни склали лише 21,5-25% загальної кількості населення краю. Включення Закарпаття в радянську державно-політичну систему по-різному позначилось на становищі, етносоціальному і етнокультурному розвитку національних меншин. Як тільки в Закарпаття увійшли радянські війська, почались репресії проти місцевих угорців і німців, яких віднесли до ворожих націй [1, с. 25]. Уже в листопаді-грудні 1944 р. на підставі постанови Військової Ради 4-го Українського фронту № 0036 було розпочато чистку угорського і німецького призовного чоловічого населення. Всі вони були прирівняні до військовополонених і направлені до різних таборів. Ті з них, що перебували у Свалявському таборі, використовувались на відбудові залізниці Волівець–Мукачево. Умови праці там були настільки важкими, що буквально через 1,5 місяця з 5430 військовополонених близько 3 тис. виснаженими і хворими були повернені до табору [2, с. 163].

Недостатність промислового розвитку та політична кон'юнктура були тими факторами, які затримували соціально-культурне будівництво в угорських поселеннях. Школи, бібліотеки, клуби, лікарні, дитячі садки і ясла тут споруджувались переважно за кошти колгоспів і радгоспів, і лише зрідка – за державні капіталовкладення [3].

В особливо тяжкому стані в 60-ті роки опинилась угорська школа та освіта рідною мовою. Хоча на словах проголошувалась рівноправність всіх національних груп, але на практиці повсюдно відчувалась дискримінація неросіян. Особливо відчутно це було в сфері народної освіти [4, с. 224].

Ліквідувати дискримінацію угорців у галузі освіти вдалося лише в умовах незалежної України. Про це свідчить те, що в 1998 р. в Закарпатті працювало 95 шкіл з угорською мовою навчання (1 школа на 1621 чоловік), із них 22 середні (17 середніх шкіл, 4 гімназії, 1 лицей), угромовні групи в Мукачівському відділенні Івано-Франківського педагогічного університету, в Ужгородському культосвітньому училищі, Берегівському медучилищі, Берегівському профтехучилищі, та угорське відділення Ужгородського державного

університету. Крім того, чимало дітей угорців Закарпаття навчається у вищих навчальних закладах України, в Закарпатському угорському педагогічному інституті м. Берегово та середніх і вищих навчальних закладах Угорщини [5, с. 71-76].

Вся етнокультурна політика радянських властей впливала з комуністичної соціально-політичної ідеології і практики соціалістичної індустріалізації, колективізації і культурної революції [6]. Їх реалізація зламала традиційний розподіл праці майже всіх етнічних груп Закарпаття, кожна з яких була більш-менш чітко зорієнтована на певні види діяльності [7, с. 97-100]. Серед населення культивували і пропагували поза національну, ідеологізовану картину світу, “культурну” з характерною для неї “монополією” однієї російської мови, насаджували функціонально-виробничий підхід до мов, освіти, побуту, природи і т. ін. Румуни, німці, цигани і частково угорці, зберігаючи свої господарсько-культурні та історичні традиції, доволі успішно протистояли культурній асиміляції [8:48-53. Українці Закарпаття, масово втягнувшись у сферу соціалістичних господарських і політичних перетворень, зазнали помітних впливів соціалістичної російськомовної культури. Російськомовні мігранти зайняли майже всі керівні господарські, державні і партійні посади. Не дивлячись на це, виняткова більшість українців Закарпаття пов’язувала своє майбутнє лише з українським етнонаціональним світом, зберігала більшість етнокультурних традицій святково-обрядової та побутової культури, поглядів, ідеалів і стереотипів [9, с. 33-41].

Література

1. Макара М. П. Закарпатська Україна: шлях до возз’єднання, досвід розвитку / М.П. Макара. – Ужгород : Патент, 1995. – 108 с.
2. Павленко Г. В. Нове про депортацію німців Закарпаття в 1944–1946 рр. / Г.В. Павленко. // Матеріали науково-практичної конференції “Державне регулювання міжетнічних відносини в Закарпатті”. – Ужгород, 1997. – С. 160–164.
3. Тиводар М. Етнічні процеси і традиції міжетнічного спілкування в умовах советського Закарпаття / М. Тиводар // Карпатський голос. – 1996. – № 2. – 25 січня – 7 лютого; № 3. – 8–21 лютого; № 4. – 22 лютого – 3 березня.
4. Тиводар М. П. Процеси зближення представників різних національностей в колгоспному селі Закарпаття / М. П. Тиводар // Матеріали XXI наукової конференції Ужгородського державного університету. – К, 1967. – С. 222–226.
5. Население Закарпатья за 100 лет, [1870-1970]: статистико-демографическое исследование / В. П. Копчак, С. И. Копчак – Львов : Вища школа, 1977. – 199 с.
6. Державний архів Закарпатської області (далі: Держархів Закарпатської області) – Ф. П. 1. – Оп. 1. – Спр. 266. – Арк. 28.
7. Малець О. Динаміка етнічного складу населення та етнічні процеси на Закарпатті в 1945–1990 рр. / О. Малець // Карпатика. – Випуск VI: Етнічні та історичні традиції населення Українських Карпат кінця XVIII–XX ст. – Ужгород, 1999. – С. 94–120.
8. Куля Ф. Німецькі школи на Закарпатті: історія і сучасність / Ф. Куля // Carpatica–Карпатика. – Випуск 4: Німці на Закарпатті (X–XX ст.). – Ужгород, 1995. – С. 47–55.
9. Наракова М. Slováci v obci Turji Remety // Slováci na Zakarpatskej Ukrajině. – Bratislava, 1997. – 121 s.

МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

89600, м. Мукачево, вул. Ужгородська, 26

тел./факс +380-3131-21109

Веб-сайт університету: www.msu.edu.ua

E-mail: info@msu.edu.ua, pr@mail.msu.edu.ua

Веб-сайт Інституційного репозитарію Наукової бібліотеки МДУ: <http://dspace.msu.edu.ua:8080>

Веб-сайт Наукової бібліотеки МДУ: <http://msu.edu.ua/library/>